

блаже РИСТОВСКИ

ИЗБОРОТ НА КРСТЕ МИСИРКОВ ЗА ПОСТДИПЛОМСКИТЕ СТУДИИ НА ПЕТЕРБУРШКИОТ УНИВЕРЗИТЕТ

Научно-истражувачките интереси Крсте Мисирков ги покажал уште веднаш по запишувањето на С.—Петербуршкиот универзитет. Само по три месеци, на 18. XII 1897 год. професорот В. И. Ламански му дозволил да настапи пред Етнографското одделение на угледното Императорско руско географско друштво со соопштение за „Некои свои размислувања за значењето на моравското (ресавкото) наречје на српскиот јазик за современата и историската етнографија на Балканскиот Полуостров“¹⁾ што веднаш било и напечатено во органот на ова друштво „Живая старина“²⁾.

Уште во мај 1898 год. на Мисирков му било овозможено летниот распуст да го помине во Прага со цел, како што пишува самиот, да се запознае „со јазикот и литературата на Чесите“³⁾. Потоа под раководство на професорот Бодуен де Куртене тој работал врз проучувањето на полскиот јазик,⁴⁾ а по предлог на професорот Кочубински во 1901 год. подготвил семинарска работа „За носовките во полскиот јазик“⁵⁾ (веројатно во споредба со носовките во јужномакедонските говори).

¹⁾ Отчетъ Императорскаго Русскаго Географическаго О-ва за 1897 годъ, С. — Петербургъ, 1898, 36.

²⁾ Мисирковъ, О значеніи Моравскаго или Ресавскаго нарѣчія для современной и исторической этнографіи Балканскаго полуострова, „Живая старина“, VII, 3 и 4, СПб., 1898, 482—485; со мали но значајни измени (при преводот од студентот П. Стојанов): Значението на моравското или ресавското наречје за сѐвременната и историската етнографија на Балканскиот полуостровъ, „Български прегледъ“, V, 1, София, 1898, 121—127.

³⁾ Архив Внешней Политики России, Москва (натаму: АВПР), ф. Славянский сол, д. 11653, л. 34.

⁴⁾ Д-р Блаже Ристовски, Македонскиот народ и македонската нација. Прилози за развитокот на македонската културно-национална мисла, II, Скопје, 1983, 395—406.

⁵⁾ Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926). Прилог кон проучувањето на развитокот на македонската национална мисла, Скопје, 1966, 147.

Иако често боледувал и морал да го напушта универзитетот и да престојува во родното село во Македонија,⁶⁾ Мисирков не престанувал да врши истражувања од областа на јазикот, фолклорот и историјата на Македонија, па не случајно земал учество во работата на „Македонската експедиција“ на Руската академија на науките што во 1900 година стигнала и во селото Постол⁷⁾.

По враќањето од Македонија Мисирков веќе ја напишал својата прва истражувачка работа на македонски јазик, што неговиот професор П. А. Лавров му ја предложил на професорот А. А. Шахматов да биде напечатена во издание на Академијата⁸⁾.

Во мај 1901 год. повторно по предлог на професорот Лавров, специјално за Мисирков бил распишан конкурс на темата „Народните песни запишани во Македонија како етнографски извор (врз основа на зборниците на Шапкарев, Драганов, Верковиќ, Миладинов и зборниците на Министерството за народна просвета на Бугарија)⁹⁾ што тој со задоволство ја прифатил и требало да биде готова до септември 1902 година¹⁰⁾.

Во пролетта 1902 год. Мисирков ја одбрал со одличен успех дипломската работа на Историско-филолошкиот факултет во С.—Петербург под наслов „Кон прашањето за народноста и причините за популарноста на македонскиот крал Марко¹¹⁾ Овие и многуте други пројави му обезбедиле мошне ласкаво мислење кај неговите професори што било потврдено и со покажаниот успех на државниот испит¹²⁾.

Завршеното универзитетско образование не му обезбедувало на Мисирков и служба во границите на Русија¹³⁾. Пред

6) АВПР, ф. Славянский стол, д. 11654, л. 21, 25—29; д. 11655, л. 15, 16, 19, 20; Ленинградский Государственный Исторический Архив, Ленинград (натаму: ЛГИА), ф. 14, оп. 3, ед. хр. 34653, л. 3, 14, 24, 30, 32, 34, 38—44, 49, 50, 54, 56, 57.

7) Д-р Блаже Ристовски, Македонскиот народ и македонската нација, II, 217—234.

8) На истото место, 223.

9) ЛГИА, ф. 14, оп. 1, ед. хр. 9568, св. 323, л. 8 и об.

10) На истото место, л. 116—117.

11) Български исторически архив при Народната библиотека „Кирил и Методиј“, София, ф. 111, арх. ед. 20.

12) Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)... , 141.

13) Во согласност со чл. 81 од „општиот Устав на императорските руски универзитети од 23 август 1884 година, Крсто Мисирков на заседанието на Историско-филолошката испитна комисија од 31 мај 1902 година беше удостоен со диплома од прв степен“, којашто и му беше издадена на 28. IX 1902 год. (Централный Государственный Исторический Архив, Ленинград — натаму: ЦГИА, ф. 733, оп. 151, ед. хр. 35, л. 298 и об.). Бидејќи со оваа диплома Мисирков не можеше да добие никаква служба во Русија, по враќањето од Македонија (по Илинденското востание и убиството на Ростовски), кога пропаднаа и обидите да добие служба во „некој руски конзулат или граѓанска агентура во Ма-

него стоеле отворени два патишта: науката и револуцијата. Како член—основач и потоа претседател на Тајниот македонско-одрински кружок (ТМОК) во руската престолнина, тој пројавил особена активност и постигнал значајни резултати,¹⁴⁾ но за научно-истражувачката дејност му била неопходна елементарната егзистенција.

Благодарейќи на наклонетоста на неговите професори, Крсте Мисирков ги направил нужните постапки за да остане на постдипломските студии на својот универзитет. На 1. IX 1902 год. професорот П. А. Лавров веќе поднел предлог до Историско-филолошкиот факултет К. П. Мисирков да биде оставен „при СПб. универзитет на Катедрата по славистика од 1 септември 1902 г. за две години“¹⁵⁾. Веднаш потоа, самиот Мисирков се ангажирал да ги собере нужните документи за изборот и истовремено да си обезбеди извор за стипендија во тие години. Расположивата документација од студентското досие на

кедонија“ (Архив Академии наук СССР, Ленинград — натаму: ААН, ф. во, оп. 1, ед. хр. 952, л. 4 об.) тој на 28 август 1903 год. поднесе молба до министерот за просвета на Русија, во која на крајот пишува:

„По завршувањето на универзитетскиот курс јас станав учител во Бугарската гимназија во мојата татковина Македонија, каде што истовремено бев домашен учител на децата на убиениот императорски руски конзул А. А. Ростовски. По убиството на последниов, како очевидец на ужасниот злостор, јас излегов сведок против убијците и некои други Турци што по убиството го навредуваа споменот на покојникот, и со тоа го направив невозможно моето натамошно останување во Македонија. Притоа, кога отпатував од Македонија заедно со останките на конзулот и со неговото семејство, во Одеса се обравив до канцеларијата на управникот на Одескиот учебен округ со молба да ми се даде учителско место во некое од средните училишта во Округот, на кое ми одговорија дека тоа е возможно само со дозвола од Вашето Високопревосходство или по дополнителните испити во некоја гимназија, зашто јас немам завршено руска гимназија.

Бидејќи јас не можам веќе да се вратам во татковината, како и поради тоа што сите тие предмети што би требало да ги полагам како дополнителни испити во гимназијата јас веќе ги имам полагамо на полукурсовите или на државниот испит на Универзитетот, имам чест покорно да го замолам Вашето Високопревосходство да ме ослободи од дополнителните испити, да ми ја изедначи дипломата со оние што завршиле руска гимназија и да ми дозволи да предам во средно училиште“ (ЦГИА, ф. 733, оп. 151, ед. хр. 35, л. 296 об. — 297).

По нужните консултации, на 18. X 1903 год. министерот за просвета му предлага на рускиот император да му се дадат „на Мисирков сите права и привилегии што му припаѓаат со завршувањето на универзитетскиот курс и со тоа да му се даде можност да добие предавачко место во средно училиште во Империрјата“ (ЦГИА, ф. 744, год. 1903, оп. 6, д. 449, л. 3), а на 21. X 1903 год. императорот ја дал својата согласност (на ист. место, л. 1). Врз основа на тоа на 14. XI 1903 год. му е дадена новата диплома со којашто и стапува на служба во Бердјанската гимназија од 7. I 1904 год.

¹⁴⁾ Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)... 159—186.

¹⁵⁾ ЛГИА, ф. 14. оп. 1, ед. хр. 9701, л. 2.

К. П. Мисирков овозможува подетално да се проследат овие постапки, во еден клучен момент од животот и дејноста на Мисирков и од историјата на македонскиот народ.

На 17. IX 1902 год. К. П. Мисирков поднел молба до универзитетскиот инспектор да му се даде „уверение за поведението за доставување во Советот на С.—Петербуршкиот универзитет“¹⁶). Утредента веќе добил уверение од универзитетскиот лекар дека е „со задоволително здравје“¹⁷), а на 20 септември му било издадено уверение дека „во времето на престојот на Универзитетот не бил забележан во ништо сомнително“¹⁸). На 23. ист. м. Историско-филолошкиот факултет го известил ректорот на универзитетот дека Советот на факултетот „на 18 септември 1902 година го избра за останување при СПб. универзитет на Катедрата за словенска филологија заради подготовка за научен степен во рок од две години, почнувајќи од 1 септември 1902 година Крсто Петкович Мисирков без стипендија“, па моли изборот да биде испратен за утврдување до попечителот на Округот“¹⁹).

На 9 октомври актот за изборот бил испратен на управникот на С.—Петербуршкиот учебен округ, со забелешка дека „Крсто Мисирков беше во бројот на студентите на СПб. универзитет со правата на родените во јужнословенските земји, па затоа и оставен при Универзитетот тој може да ги користи само тие права, но нему не му припаѓаат и предимствата дадени со чл. 57 и 264 од „Уст. о сл. Прав.“ (Св. Зак. т. III, изд. 1896 г.) и во чл. 492 од „Уст. Уч. Упр. и Уч. Зав.“ (Св. Зак. т. XI, пр. 1, изд. 1893 г.)“²⁰. На 11 октомври ист. г., управниот на Учебниот округ ја дал својата согласност и на 15 ист. м. за тоа бил известен и деканот на Историско-филолошкиот факултет²¹). Најпосле, на 26 октомври 1902 год. ректорот му го издал на Мисирков Свидетелството № 2251 дека тој „по предлогот на г. управникот на СПб. уч. округ од 11 окт. 1902 г. № 14659 е оставен при Имп. СПб. унив. за две години од 1 септ. 1902

¹⁶) ЛГИА, ф. 14, оп. 3, ед. хр. 34653, л. 2.

¹⁷) ЛГИА, ф. 14, оп. 1, ед. хр. 9701, л. 6.

¹⁸) ЛГИА, ф. 14, оп. 3, ед. хр. 34653, л. 1, 4 и 5.

¹⁹) ЛГИА, ф. 14, оп. 1, ед. хр. 9701, л. 1.

²⁰) На ист. место, л. 1 и об. и 3. Кон писмото на ректорот се приклучени и пет прилога, меѓу кои и „свидетелство за благонадежност“ № 18796 од 2. X 1902 год. од Одделението за чување на општествената безбедност и поредокот во престолнината, во кое се вели дека за Мисирков нема „компромитурачки информации“ (на ист. место, л. 7).

²¹) На ист. место, л. 3. На актот има повеќе записи: „Прочитал Л. Крејсберг, 15 окт. 1902 г.“, „Не. Без стип. дозв. од Попечителството“ исл., како и записи на самиот Мисирков: „Свидетелството за правото за добивање на дипломата од 31 мај 1902 г. № 25 го добив на 25 ноември 1902 г.“ и „Крштелното свидетелство № 76 од 20 април 1902 г. го добив обратно на 3 октомври 1903 г.“

до 1 септ. 1904 г. заради подготовка за професорско звање на Катедр. за словенска филологија“, па истовремено му се дава дозвола „за слободно живеење во означениот рок во градот С.—Петербург и неговата околина“⁽²²⁾).

Со тоа биле завршени сите формалности за Мисирковото останување на постдипломските студии во руската престолнина со отворени перспективи за примамлива славистичка кариера во тогашниот најпознат славистички центар. Но оваа дозвола сепак не го дозволувала и користењето на овој избор. Материјалното обезбедување на неговиот престој во тие две години со тоа не било решено. Немајќи од каде да добие некаква официјална препорака, немајќи, како што пишува уште во 1897 година, своја матична држава, своја дипломатија во руската престолнина,⁽²³⁾ во времето кога беше веќе формирано Македонското научно-литературно другарство,⁽²⁴⁾ против кое застануват сите балкански претенденти за Македонија, кога Мисирков станал симболот на овој „нјов“ правец во македонското ослободително движење и истовремено претседател на ТМОК,⁽²⁵⁾ тој бил оставен при Универзитетот врз правата што важеле за јужните Словени, кои го оневозможувале вработувањето на овие свршени студенти во границите на Русија, а паралелно со тоа, покрај сите настојувања и кај С.—Петербуршкото словенско благотворно друштво (натаму: СПБСБД) и кај Азијатскиот департамент на Министерството за надворешни работи, Мисирков не можел да обезбеди стипендија што би му го овозможила елементарниот живот и работа во наредните години.

Од друга страна пак, Бугарската егзархија веќе му нудела предавачко место во Македонија, што тој упорно го одбивал да го прифати за да не биде во служба на една институција што раководела една од најзаинтересираните пропаганди во неговата татковина. Оставен без основната егзистенција во големиот град, Мисирков сепак бил принуден на 22. XI 1902 год. да ја извести Бугарската егзархија дека „ја прифаќа предложе-

²²⁾ На ист. место, л. 8. Последната реченица во концептов е прчкир-тана.

²³⁾ Д-р Блаже Ристовски, Македонскиот народ и македонската нација, II, 202.

²⁴⁾ Д-р Блаже Ристовски, Димитрија Чуповски (1878—1940) и Македонското научно-литературно другарство во Петроград. Прилози кон проучувањето на македонско-руските врски и развитокот на македонската мисла, I—II, Скопје, 1978.

²⁵⁾ Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)... , 166.

ната должност“ во Битола²⁶⁾ и на 26 ноември го упатува до толку мечтаниот Историско-филолошки факултет следново судбоносно писмо:

До Историско-филолошкиот факултет на
Императорскиот с.—петербуршки универ-
зитет

По завршувањето на испитите пред Историско-филолошката испитна комисија при С.—Петербуршкиот универзитет проф. П. А. Лавров ме предложи да останам при Универзитетот на Кат[едрата] за словенска филологија. Неговиот предлог го примив со најголемо задоволство, зашто така ми се даваше можност под раководството на самиот П. А. Лавров, А. И. Соболевски и И. А. Бодуен де Куртене да се усовршувам во изучувањето на словенската филологија и лингвистика. Притоа, како јас така и П. А. Лавров, се надевавме да се добие за мене стипендија од СПб. словенско благотворно друштво и од I департамент на Министерството за надворешни работи. Меѓутоа, ни од едното ниту од другото место не беше добиена стипендија. I департамент на Министерството за надворешни работи, како мене така и на П. А. Лавров, ни одговори дека тој е готов да ми даде помош од 300 до 400 рубли ако за тоа се застапи Универзитетот. Наместо бараното застапување, Ист[ориско]-филол[ошкиот] факултет ми даде уверение за доставување во неопределено која институција, во кое се велеше дека *Факултетот смета оти јас би заслужувал да ја користам стипендијата од Министерството за надворешни работи што ја користев како студент. Се разбира, на ова Департаментот погледна како на недостатна препорака и ми предложи помош максимум 150—200 р[убли].*

Исто така, јас не ги знаев условите за моето оставање. Се покажа дека мојата диплома нема значење во Русија и не ми дава право да добијам место за примање средства за егзистенција. Затоа, како и поради тоа што моето оставање е ограничено со „правата на јужните Словени“, имам чест да изјавам дека јас искрено му благодарам на Историско-филолошкиот факултет за укажаната чест со задржувањето

²⁶⁾ Никола Велев, Из политико-обществената дейност на Кр-
стьо Петков Мисирков, „Исторически преглед“, 5, София, 1968, 71.

на Универзитетот, како и тоа дека материјалните услови во коишто сум поставен со немањето стипендија ја оневозможуваат мојата натамошна работа при Универзитетот.

С.—Петербург
26 ноември 1902 г.

К. П. Мисирков²⁷⁾

На 7 декември ист. г. деканот на Историско-филолошкиот факултет проф. С. Платонов, приложувајќи ја изјавата на К. Мисирков, го известува ректорот на С.-Петербуршкиот универзитет дека „Факултетот, откако ја ислуша спомнатата изјава, реши да се прими на знаење и да се извести Вашето превосходство дека г. Мисирков подлежи на отпишување од Универзитетот“²⁸⁾. На актот стојат и записите дека „треба да се поразговара со А. И. Жданов“ и веројатно со „С[словенското] Д[руштво]“, но Крсте Мисирков веќе бил заминал за Македонија. Затоа на 23 декември ректорот го известува С.—Петербуршкиот учебен округ за писмото од Историско-филолошкиот факултет²⁹⁾ и конечно на 3 јануари 1903 година попечителот на Округот му одговорил на ректорот дека го отпишува Мисирков „од составот на задржаните при споменатиот универзитет за подготвување за научен степен од 1 септември 1902 година“³⁰⁾.

Кога точно заминал Мисирков за Македонија може само да се претпоставува. Зачувани се поголем број ракописи и концепти за писма што тој ги пишувал непосредно пред своето заминување. Се знае дека на 22 ноември 1902 год. тој веќе позитивно одговорил на предложената егзархиска служба во Битола. Во тоа време ги пишува и писмата до Врховниот комитет во Софија и до Централниот комитет на ТМОРО во Солун, па, во согласност со решенијата на ТМОК, ги советува „сите патриоти и борци за една и иста идна слободна Македонија да се сплотат во едно“³¹⁾. Тоа беше неопходно, зашто предизвиканото Горнодумајско востание веќе ги покажало сите разлики и неслагања во концепцијата и тактиката на националноослободителното дело³²⁾.

Тоа бил моментот кога и во ТМОК настанал расцепт по прашањето дали има или нема востание во Македонија и дали треба или не треба тоа да се поддржува, како и дали треба или не треба да се контактира и со Врховниот комитет или само со Централниот. Притоа не треба да се испушта од предвид и важниот факт дека токму во тоа време било и официјално основано Македонското научно-литературно другарство во С.

27) ЛГИА, ф. 14, оп. 1, ед. хр. 9701, л. 10 и об.

28) На ист. место, л. 9.

29) На ист. место, л. 9 и об.

30) На ист. место, л. 14.

31) Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)... ,

32) На ист. место, 162—181.

—Петербург³³), дека токму тогаш бил подготвен Меморандумот на МНЛД до руската влада и до СПБСБД (12. XI 1902)³⁴), но дека имено во тоа време, во согласност со решението на ТМОК, Мисирков го предал и вонредно значајниот Меморандум до СПБСБД од ТМОК (17. X 1902)³⁵), па за сето тоа дискутирал и разрешавал Советот на СПБСБД, кога било и донесено решението за дозволување на собранијата на МНЛД во просторите на Словенското друштво, рамноправно со собранијата на Чешкото, Српското и Бугарското друштво во руската престолнина³⁶), со кое било направено и значајното признание на македонскиот национален индивидуалитет — на словенско ниво.

Расцепот во ТМОК бил особено потенциран со замешувањето на бугарската дипломатија и на Бугарската егзархија, па секретарот на ТМОК Христо Шалдев, кој се претставувал како загреан „централист“, всушност бил најопасниот денунцијант во С.—Петербург, зашто по сугестија од бугарскиот егзарх тој се откажал од членството во МНЛД, го презел раководството на ТМОК и целосно се ангажирал во сузбивањето на афирмацијата на македонската национална мисла³⁷). Затоа тој на 26 ноември 1902 година, на денот кога и Мисирков го поднел своето отказно писмо до Историско-филолошкиот факултет, во својство на секретар на ТМОК во С.—Петербург го известил ЦК на ТМОРО во Солун дека „претседателот замина како учител во Битола“, но истовремено му обрнал внимание на ЦК дека Мисирков „со два—тројца“ му сочувствувал на ВМОК во Софија, поради што препорачал: „Во полза на делото ќе биде, при неговото заминување низ Солун да му сугерирате да биде искрен работник на нашата организација. Би било пожелно по своето пристигнување во Битола да ни напише писмо“³⁸).

Уште на 15 декември ист. г. членот на ЦК во Солун Иван Сапунаров му одговорил на Шалдев: „Мисирков помина овде и зборувавме на долго и широко. Тој ни кажуваше за лотаријата дека сте сакале да криете од билетите, ако таа стане. Но така не се одобрува од браќата и не правете го тоа за да не се оскандалите и себеси и делото...“³⁹)

Според тоа, Крсте Мисирков најверојатно заминал за Македонија уште истиот ден на 26 декември 1902 година, а веќе

³³) Д-р Блаже Ристовски, Димитрија Чуповски (1878—1940) и Македонското научно-литературно другарство во Петроград, I, 137—141.

³⁴) На ист. место, 180—189.

³⁵) ААН СССР, ф. 241, оп. 1, д. 74, л. 6—10 и об.

³⁶) ААН СССР, ф. 241, оп. 1, д. 29, л. 60 об.

³⁷) Д-р Блаже Ристовски, Димитрија Чуповски (1878—1940) и Македонското научно-литературно другарство во Петроград, I, 143—144 и 194—297.

³⁸) Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)... 185.

³⁹) На ист. место. За лотаријата во полза на настраданите Македонци од „востанието“, покрај документите во Архивата на ТМОК во ИНИ, в. и: Центральный Государственный Исторический Архив Октябрьской Революции, Москва, ф. 102, 3 д-во, 1902, д. 2812, л. 1—6 и об.; ЛГИА, ф. 400, оп. 1, ед. хр. 1045, л. 37.

бил во Солун пред 15 декември. Веројатно по некој ден пристигнал и во Битола, каде што стапил на должноста предавач во Бугарската машка гимназија и станал домашен учител на децата на рускиот конзул А. А. Ростковски, чија смрт во виорот на Илинденското востание ќе го врати и Мисирков назад во Русија⁴⁰).

Следствено, Крсте Петков Мисирков морал да се откаже од единствената шанса за исполнување на неговите заветни идеали да ѝ се посвети на науката во служба на неговата татковина, но тоа не значело откажување и од научно-истражувачката дејност, ниту пак од револуционерниот пат. Токму во Битола тој многу активно ги проучувал акциите на европската и балканската дипломатија, дејството на пропагандите и односот на народот спрема нив, ќе соработува со првиот претседател на МНЛД во С.—Петербург Д. Т. Мишајков во подготовката на почва за отворање училишта и учебници на македонски јазик⁴¹), па дури и ќе биде поканет да подготви и граматика на македонскиот јазик што би ја печателе лазаристите (со поддршка на Австрија⁴²); ќе биде во постојан контакт со Револуционерниот комитет во Битола⁴³), конципирајќи ги предавањата што во есента 1903 година ќе ги одржи во Другарството во руската престолнина што ќе ја постават основата на првата книга на современите македонски литературен јазик и правопис „За македонските работи“.

Веднаш по востанието Мисирков почнал да прави обиди за продолжување на мечтаениот пат за универзитетска славистичка кариера⁴⁴), но околностите никогаш веќе не му ги отвориле тие хоризонти. Затоа тој во целиот свој натамошен живот правел наточовечки напори и по други патишта да биде полезен за татковината и за својот народ⁴⁵), секогаш потпрен врз научните основи што ги положил во времето на своето долго, мачно, но темелно образование на Балканот и во Русија.

⁴⁰) Марко Дого, „Случајот Ростковски“ во италијанските конзулски извештаи, „Гласник“, XXVII, 1—2, ИНИ, Скопје, 1983, 91—103; Блаже Ристовски, Непознати статии, кажувања и интервјуа на Крсте Мисирков во врска со убиството на конзулот А. Ростковски во Битола и Илинденското востание, „Гласник“, XXVII, 3, 1983, 261—297.

⁴¹) Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)..., 249—253; Д-р Блаже Ристовски, Димитрија Чуповски (1878—1940 и Македонското научно-литературно другарство во Петроград, I, 160—161; Блаже Ристовски, Улогата и местото на битолчанецот Дијамандија Мишајков во македонската културно-национална историја, во зб.: Научната мисла—Битола 1980, ДНУ, Битола, 1980, 390—398.

⁴²) Глигор Тодоровски, Неколку нови податоци за Крсте Петков Мисирков, „Гласник“, XIX, 3, 1975, 231.

⁴³) Д-р Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926)..., 256.

⁴⁴) ААН СССР, ф. 35, оп. 1, ед. хр. 952, л. 6—10 и об.; Архив на БАН, Софија, ф. 109, арх. ед. 482 и 564.

⁴⁵) Д-р Блаже Ристовски, Крсте Мисирков (1874—1926), Битола, 1986.

**THE CHOICE OF MISSIRKOV FOR POSTGRADUATE STUDIES
AT THE UNIVERSITY OF PETERBURG**

S u m m a r y

Since a pupil in Belgrade, Sofia, Šabac and Poltava, Krste P. Missirkov was preparing himself to be a scientific and research worker. That is why it was not occasionally that immediately after his enrollment at his desirable Faculty of History and Philology at the University of Peterburg in the Russian throne he was deigned to present his own scientific communication in front of the Emperor's Russian Geographic Society (Ethnographic division) in S. Peterburg (December 18. 1897). During his studies at the universities in S. Peterburg and Odesa he persistantly was carrying out scientific reasearch works in the field of the wider region of slavistics (history, philology, folkloristics, etnography, literature and culture). It was even noticed by his professors.

That is why, imeddiately after his graduation, beginning from September 1, 1902 Missirkov was enrolled at the postgraduate studies at the Department of Slavic Philology with the Faculty of History and Philology in S. Peterburg. It was fulfilling of his desires in the service of the interests of his people in the field of science.

Moreover, soon he came to a conclusion that he was enrolled at the Faculty on the base of the conditions prescribed by the South Slavic Law which automatically was enabling him to stay longer within Russia. Also, he got to know that he has no shances to get a scholarship for his postgraduate studies, but he was only offered a financial support for the amount of 150—200 rubles. Because of that, and at the moment when in Macedonia was caused and localised „an uprising”, when Europe set up the final solution of the Macedonian question, Missirkov, as a president of the Secret Macedono-Odrin Group in the Russian throne and as a member-founder of the Macedonian scientific and literary society, on November 26, 1902 he wrote a letter of resignation and send it to the Faculty of History and Philology, informing the Bulgarian Exarchate that he is accepting its offer to be a teacher at the Bitola gimnasium and immediately he left Russia on his way to Macedonia. It was a fateful step which will leave lasting traces in his life and activity.